

**'אורות' הרב קוק- שיעור 5, דפי עזר למורה
מרצה- ד"ר חזות גבריאל**

'אוצרות הרוח של העם היהודי'

תנועה להעמקת הלימוד במקורות הנצח היהודיים :
תנ"ך, משנה ותלמוד, אגדות חז"ל, ומחשבת ישראל.

1. מלאה היא הנשמה.....פסקה קשה בגלל השפה.
2. אותיות הם חומר הגלם של הנשמה, האטומים שמהם מורכבים מלים משפטים רעיונות וספרים.
3. האותיות המרכיבות את המלים מאפשרות להעלות על הכתב את הדיבור. זו המטרה הפרקטית המרכזית.
4. אם נפריד את השוקולד ליסודות הבסיסיים לא נקבל משהו טעים. התרכובת צריכה להיות המינון מאוד מסוים ומדויק כדי שלתוצאה יהיה טעם.
5. המלים הם סוג של דיבור, סוג מסוים שיש לו שפה משלו.
6. דיבור הוא הופעה חיצונית של הרצון. היוצא מהגדרה זו הינו שהאותיות הם הביטוי החיצוני של הרצון. חלקיקי היסוד של הרצון.
7. רעיון=מחשבה, רצון אינו מחשבה. הוכחה- תוכנת מחשב חכמה היא רעיון ומושקע בה מחשבה רבה, ברם לתוכנה עצמה אין רצון. מי שכתב אותה מי שרוצה אותה ועומד אחריה הוא בעל הרצון. זה גם ההבדל בין מוסרי ללא מוסרי ובלשון הפילוסופית פרסונאלי ואימפרסונאלי. במוסריות חייב להיות מעורב רצון. האיש המוסרי הוא מישהו ולא משהו. האדם, התורה, ארץ ישראל הם מישהו המחשב הוא משהו.
8. ההבחנה בסעיף הקודם קרויה גם הבחנה בין פנים לאחור. כאשר יש גילוי פנים אנו חשים ורואים את גילוי הרצון (למי שפניו לא חתומות וגם החתימה היא גילוי רצון). גילוי רצון ברמה התיאולוגית קרויה גם נבואה. הנביא מבטא את גילוי הרצון של האל. לעומת זאת, כאשר אין גילוי פנים זה האחור. מן האחור אתה יודע משהו אבל לא את הרצון. בתיאולוגיה היהודית האחור הוא הפילוסופיה.
9. הדיבור אינו בה לפני האותיות ההיפך נכון. נקודה קצת עדינה. התוכן של האות קודם לכתב עובדה שמדברים באמצעות האותיות. יש עמים שיודעים לדבר אך לא לכתוב, אבל הדיבור שלהם מבוסס על אותיות לא כתובות. הסימנים של האותיות באו מאוחר יותר כלומר האות אינה מבטאת בהכרח דבר כתוב אלא כאמור היא גילוי הרצון הפנימי היסודי ביותר כמו שתינוק מתחיל להשמיע הברות כל שהם כדי להביע רצון כל שהוא.
10. המשמעות של היותי בעל נשמה הוא שאני בעל רצון. הרצון שלי הוא תכונה נשמתית. הנשמה שלי מורכבת מאותיות, מאוסף רצונות עצום, רצונות יסודיים המבוטאים על ידי אותיות או שילובם. לא האות הכתובה המאוחרת אלא האטום.

11. השורש הדקדוקי של אות הוא אווה (=רצה), כמו כי בחר ד בציון אווה למושג לו. זהו רצון כללי אך הוא אינו מתווה עדיין.

12. רצון מסויים, ספציפי הוא רצון מתווה, אני נותן לו תואי, וזהו משמעות המילה אות. או בצרוף ת(תואי). התי' היא התוויית הרצון. או הוא רצון ללא תואי אפשר ככה ואפשר ככה. זהו רצון לא מבורר. אפשר להסתכל על זה גם אחרת אות היא חיבור הא ת' באמצעות ווי' החיבור. כלומר אפשר לקבל רצון מתווה באמצעות חיבור האותיות השונות.

13. כאשר אנו אומרים שיש לקב"ה שם בעל ארבע אותיות אנו אומרים בעצם שיש לו רצון יודי (האות יוד) המחובר לרצון הא וכו'. החיבור של רצונות אלה אם נצליח להבין אותו הוא שמו(רצונו) של האל.

14. לדוגמה חז"ל אומרים העולם הזה נברא באות י

תלמוד ירושלמי (וילנא) מסכת חגיגה פרק ב

ר' אבהו בשם ר' יוחנן בשתי אותיות נבראו שתי עולמות העולם הזה והעולם הבא אחד בה"א ואחד ביו"ד מה טעמא [ישע"י כו ד] כי ביה ה' צור עולמים ואין אנו יודעין אי זה נברא בה"א ואי זה מהם נברא ביו"ד אלא מן מה דכתיב [בראשית ב ד] אלה תולדות השמים והארץ בהבראם בה"א בראם הוי העולם הזה נברא בה"א והעולם הבא נברא ביו"ד מה ה"א פתוח מלמטן רמז לכל באי עולם שהן יורדין לשאול מה ה"א יש לו נקודה מלמעלן משעה שהן יורדין הן עולין מה ה"א פתוח מכל צד כך פותח פתח לכל בעלי תשובה מה יו"ד כפוף כך יהיו כל באי העולם כפופין [ירמ"י ל ו] ונהפכו כל פנים לירקון כיון שראה דוד כן התחיל לקלס בשתי אותיות [תהילים קיג א] הללויה הללו עבדי ה' הללו את שם ה' 15. בתורה יש שלשה גדלים של אותיות: זעירא, רגיל, גדולה. הגודל מביע את גודל הרצון. תלוי לפי מרחב החיים שבתוכו אנו חיים.

16. מלאת אור החיים..- מי שמצליח לראות את אותיות הנשמה שלו מבין ויודע הכל על עצמו. האדם עשוי אמנם משכל, דמיון, רגש, גוף, וכך. אולם הכל מתחיל מן ההארה הפנימית של אותיות נשמתו.

17. רוח הבטה= אופן הסתכלות. כמו הבט משמים וראה. כל הבטה מלמעלה למטה היא הסתכלות והעמקה דהיינו: בחינת המציאות.

18. מהיא מצווה? תשובה: רצון ד'. היוצא מכך שגם למצוות יש אותיות שהרי האותיות מבטאות את הרצון. היוצא מכך, כאשר אנו עושים מצווה מתהווה אינטראקציה בין אותיות הנשמה שלנו לבין אותיות המצווה.

19. המצווה מלאה זיו חיים של כל העולמים..- אנחנו אומרים בלשם ייחוד כלשהוא את הצלים: בכל תרי"ג מצוות התלויות בה. המצוות קשורות בינהן במסכת קשרים מסובכת מורכבת ובדרך כלל גם באופן לא מודע. מצווה אחת כעומדת בפני עצמה היא מצווה לא נראית (שורטת). מדוע? כי אנו מסתכלים עליה בלי ההקשר הכללי.

20. כיוון שבימינו אין יכולת לקיים את כל המצוות אנו בעצם מקיימים את המצוות בצורה מעוותת. אנו למשל מקיימים מצוות תפילין רק בצד הפרטי שלה ולא בצד הסקטוריאלי, הלא היא מנומקת כזכר ליציאת מצרים. לכל מצווה יש ארבעה מימדים: הדתי, האוניברסאלי, הלאומי והאלוקי. כאשר אדם מתעמק בפנימיות המצווה הוא יכול לגלות את שאר המימדים שלה. רכיב אחד מסוים של מצווה יכול להיות קשור ברשת מסועפת לרכיבים אחרים של מצוות אחרות. מוסדות המקדש והנבואה יכולים לעזור לנו בחשיפת הקשרים הללו.
21. קיים פער מתמיד בין השפה למציאות. אנו מנסים בכל המקצועות לכוון ככל הניתן אל המציאות באמצעות היכולות של השפה. הקב"ה בלל את שפת דור המגדל במשמעות בלילה. מהי בלילה? להסתובב סביב לנקודה בלי לנגוע בה.
22. הארמית לדוגמה היא שפה קרובה לעברית ולכן התלמוד קורא לה שפה של שקרנים כי היא קרובה לאמת אבל לא האמת. לעומת זאת השפה הסינית ביחס לעברית היא בדייה כי היא רחוקה מאוד מאוד מן האמת.
23. השפה מבטאת את רוח העם ואת מוסריותו גם בניונאנסים העדינים ביותר. לדוגמה: בעברית אחריות באה מן השורש אחר, לטפל במישהו אחר. מי חשוב כאן? האחר.
- לעומת זאת באנגלית זה responsibility. זה בה מלטינית - response שמשמעותה תשובה. כלומר מה אני אענה. האחריות באנגלית אינה מסתכלת על האחר אלא על עצמי.
24. דוגמה נוספת:
- הזכר של האדם איש והנקבה אישה. בכל השפות אין קשר ביניהם. גם באנגלית women אינו הנקבה של man. לרבים מוסיפים ss. Women הוא איש עם רחם. באנגלית womb היא רחם.
25. השפה ונדיבור משפיעים על האדם. השל"ה הקדוש דיבר בשבת רק עברית.
26. המצווה תמיד....
- סוד האמונה = מערכת ההתגלות האלוקית. בזוהר זה נקרא מהימנותה.
27. כהמשך שיטתו של ר חיים מוולוז'ין אומר הרב קוק כי מה שחשוב הוא הניגשות למצווה. מי שניגש למצווה מוקף באור מקיף = גן עדן. כאשר עושה את המצווה האור מסתלק מעליו ונגזז לזכותו לעתיד לבא. היוצא מכך, אנו בונים את העולם הבא שלנו על ידי **רצונותינו** לקיום מצוות. זהו ההסבר לכך שכל ישראל יש להם חלק לעולם הבא כי הרצון שלהם קיים.
28. תיכף בגשתנו למצווה לעשותה - האותיות של המצווה גדילות. האותיות הקטנות שלנו מתחברות לאותיות של המצווה וגדילות מאוד בשל כך.
- ותסיסה הרת עולמים מתהווה- נבנים עולמות חדשים. הכוונה שנוצרים מרחבי דעת נוספים יותר גדולים. ההתפתחות האנושית על אף שהיא מתקדמת ומתפתחת פעמים שהיא נעצרת בשל מחסור בכלים. הרחבת הכלים פרושה קבלת תפיסות חדשות.
29. דוגמה: הרמב"ם לפעמים חולק חזיתית על המהר"ל. לאחר לימוד המחלוקת לעומקה אנו מגלים להפתעתנו שדברי המהר"ל ממש כתובים בתוך דברי הרמב"ם. כיצד זה קורה? חלה כאן

התפתחות מנטאלית. קיבלנו כלים להבין את הדברים תוך עיון במחלוקת. כיצד יתכן ? האם המהר"ל היה חכם פחות מאיתנו? מדוע הוא הדגיש את עניין המחלוקת שלדעתנו אינה קיימת? התשובה: מה שעניין אותו זה להדגיש את עמדתו החלוקה. יותר מאוחר נוצרים כלים חדשים כדי לבחון את המחלוקת כביכול. זו תולדה של מאמצים רבים ולא רק של הלומד הפרטי. מאמץ זה יוצר נקודת הסתכלות אחרת לא שכל יותר גבוה. זה נקרא דיאלקטיקה הסטורית.

30. גננת מספרת את סיפור רחל לתחנוקת, זו פוגשת את נורדאו מקס האנטי ציוני ולשאלתו מה למדתם היום היא מספרת על רחל אמנו. סיפור זה אמיתי, בשל כך הוא התחבר לציונות ולהרצל. הגננת אם כן הקימה את מדינת ישראל בלי להיות מודעת לכך. זה פועל.

31. מה קשור כל זה לארץ ישראל? האם המצוות הן מעין דרשות מיסטיות?

32. עוז... פנימה, התעצמות הנפש. בכל היקום מתחדשת כל ההווה. כל העולם מוכרע לזכות בגלל מצווה אחת שלי. כל אחד מביא את בלבנה שלו וכך נבנה הבניין הכולל. עכשיו מתברר שיש אותיות רבות גם בארץ ישראל. צמח המושתל באדמה לא נכונה לא יחזיק מעמד. בחו"ל אין מקומנו. **בארץ ישראל מתגדלות האותיות של נשמתנו.**

33. דוגמאות:

א. החתם סופר באחת מתשובותיו לחכם בארץ ישראל כותב שהוא אינו בטוח בדבריו אולם כאשר האיגרת תקרא בארץ ישראל הדברים יתבהרו. אווירה דארץ ישראל מחכים.

ב. אדם שאומר דבר לא השתנה בלימודי מאז עלותי ארצה כנראה שלא עלה מנטאלית עדיין.

ג. כתב היד של הרב קוק שהיה מסודר מאוד בחול נעשה סוער בארץ.

ד. את רוח התנ"ך אפשר להבין יותר טוב אם מרימים את חרסיה וחורשים את אדמתה.

ה. תנאי הארץ משנים את האדם שלא מדעתו. אנו אוכלים ממש מן האדמה על אף שזה אינו ישיר. זה מה שקרה למרגלים. האדמה חזקה וממגנטת.

37. ארץ ישראל היא מקור החיים. קודם חיים ורק אחר כך קיום מצוות. אותיות נשמתנו מתנהגות אחרת בארץ ישראל. גם כשמשתוקקים לעלות עוד טרם העלייה זה מגדיל את אותיות הקודש.

ישעיהו פרק ד

(ב) בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה צָמַח יִקְוֶה לְצַבִּי וְלְכַבֹּד וּפְרִי הָאָרֶץ לְגֹאֲוֹן וּלְתַפְאֲרַת לְפָלִיטַת יִשְׂרָאֵל:

(ג) וְהָיָה הַנְּשָׂאָר בְּצִיּוֹן וְהַנּוֹתָר בִּירוּשָׁלַם קְדוֹשׁ יֵאָמֵר לְו כָּל־הַכְּתוּב לְחַיִּים בִּירוּשָׁלַם:

יש אותיות של חיים למי שנמצא בירושלים.

38. בחול אדם תקוע עם קדושת הפרט (ר נחמן איבד את המוחין- התנהג כמו ילד). בארץ זוכים מקדושת הכלל. הבעש"ט כאשר הגיע לאיסטנבול איבד את המוחין והבין שהשטן נלחם בו. הוא חזר כדי לגלות כי תפקידו הוא לטפל בקדושת הפרט.

39. כאשר עם ישראל מאבד את המוחין - נהיה חילוני, הרב קוק מחזיר לו את קדושת הכלל. מוחין- תוספת דעת, הרחבה של הזעיר אנפין. תפקיד הרב קוק, לחשוף את יסוד הקודש שבתחייה הלאומית. הציפייה לראות בארץ חמדה, ההשתוקקות כבר משנה אותו.

40. יש מעלה למי שמצפה לראותה: כאשר שאלו את הנצי"ב בתור בחור איך הוא מרגיש? הוא השיב כמו בארץ ישראל למרות שלא היה שם עדיין.

41. המצוות בארץ ישראל מקבלות אופי אחר אופי לאומי. הן עוסקות ביום יום הרגיל. בעיני הנצרות כל זה עומד מחוץ לקודש. הקודש עוסק בפרט במוסר ובעולם הבא שלנו. רבל הסדר החברתי היום יומי שייך לעולם. אצלנו: תורה משפטים לפניה ומשפטים אחריה.

תולדות יצחק ויקרא פרק יח

כמו שאמרו ז"ל על התורה שיש בה משפטים לפניה ומשפטים לאחריה, לפניה שם שם לו חק ומשפט, לאחריה ואלה המשפטים, ובאמצע מתן תורה, משל למטרונה, שהמשפטים הם סבת קיום התורה, ולזה סמך למה שאמר ואת משפטי וחי בהם.

42. המשפט הוא מהות החיים. המשיח ביהדות עוסק במשפט ולפי הנצרות בכפרה.

ישעיהו פרק יא

(א) וַיֵּצֵא חֶטֶר מִגִּזְעַי יִשְׁי וְנִצַּר מִשְׂרָשָׁיו יִפְרָה:

(ב) וְנָחָה עָלָיו רוּחַ יְקֻנָּה רוּחַ חֲכָמָה וּבִינָה רוּחַ עֲצָה וּגְבוּרָה רוּחַ דַּעַת וַיִּרְאֵת יְקֻנָּה:

(ג) וְהִרְיָחוּ בִּירְאֵת יְקֻנָּה וְלֹא-לְמַרְאֵה עֵינָיו יִשְׁפּוּט וְלֹא-לְמִשְׁמַע אָזְנוֹ יוֹכִיחַ:

(ד) וְשִׁפְט בְּצִדְקַת דְּלִים וְהוֹכִיחַ בְּמִישׁוֹר לְעֹנְיֵי-אַרְץ וְהִכָּה-אֶרֶץ בְּשִׁבְט פִּיּוֹ וּבְרֹחַ שְׁפָתָיו יִמִּית רָשָׁע:

(ה) וְהָיָה צִדְקָתוֹ אֲזוּר מִתְּנִיּוֹ וְהֶאֱמוּנָה אֲזוּר מִלְּצִיּוֹ:

43. מפתיע, משפט=פוליטיקה.

ד' צדקנו הוא שם המשיח.

שמות פרק כח

(כט) וְנָשָׂא אֶהָרֹן אֶת־שְׁמוֹת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּחֹשֶׁן הַמִּשְׁפָּט עַל־לְבָבוֹ בְּבָאוֹ אֶל־הַקֹּדֶשׁ לְזַכְרֹן לְפָנַי־יְקֻנָּה תָּמִיד:

(ל) וְנָתַתְּ אֶל־חֹשֶׁן הַמִּשְׁפָּט אֶת־הָאוּרִים וְאֶת־הַתְּמִיּוֹם וְהָיוּ עַל־לֵב אֶהָרֹן בְּבָאוֹ לְפָנַי יְקֻנָּה וְנָשָׂא אֶהָרֹן אֶת־מִשְׁפָּט בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל עַל־לְבָבוֹ לְפָנַי יְקֻנָּה תָּמִיד: ס

מה היה על האבנים? אותיות. הם האותיות של כלל ישראל(התמצות).
מזה ידע הכהן הגדול מה לעשות בשאלות שהופנו אליו.